

Rozpoznávání přítomnosti významných druhů hmyzu na stromech v sídlech a jiné nelesní zeleni

Zdeněk Kletečka

4.1.2017

Rozpoznávání přítomnosti významných druhů hmyzu na stromech v sídlech a jiné nelesní zeleni

Úvod

- Jmenuji se Zdeněk Kletečka, zabývám se studiem krasců a sukcesí saproxylického hmyzu ve spotřebním společenstvu.
- Budeme se zabývat rozpoznáváním přítomnosti zvláště chráněných a vzácných druhů hmyzu na stromech v sídlech a jiné nelesní zeleni.

Roháč obecný (*Lucanus cervus*)

Rozpoznávání přítomnosti významných druhů hmyzu na stromech v sídlech a jiné nelesní zeleni

Obsazování stromu saproxylickými druhy hmyzu

- Musíme si uvědomit, že každý druh hmyzu má svoji specifickou niku, kterou se liší od jiných druhů obývajících stejný druh dřeviny.

Obsazování dřevin hmyzem probíhá v jednotlivých částech prostoru, tj. jiné druhy obsazují kořeny, kmen, části větví podle různých průměrů.

Mimo prostorového umístění je důležitý i rozdíl v čase. Některé druhy jsou v živém stromě a jiné v trouchnivém pahýlu.

Kromě toho záleží na expozici (tj. oslunění, zastínění) a v souvislosti s ní na změně vlhkosti a i jiných podmínkách. Na každé z těchto podmínek jsou závislé jiné druhy hmyzu.

Larvy některého saproxylického hmyzu

krasec

kůrovec

potemník

roháček jedlový

tesařík

kovařík

4.1.2017

Rozpoznávání přítomnosti významných druhů hmyzu na stromech v 4
sídlech a jiné nelesní zeleni

První kontakt se stromem

- První, na co se musíme na stromě podívat, je, jestli je nebo není dutina se sypkým trouchem.
- Pokud je a dostaneme se do ní, je třeba vzít vzorek trouchu.
- Je-li trouch suchý, práší, budou zde larvy brouků čeledi Aleculidae a potemníka kovového (*Cylindronotus aneus*). Larvy jsou dosti podobné larvám kovaříků, pouze jsou trochu světlejší.
- Je-li trouch vhodně vlhký hledáme přítomnost trusu.

V dutině s trouchem

trus páchníka hnědého (*Osmoderma coriarium*) pro porovnání s párátkem

- Pokud je trus přítomen, mohu již jen odhadovat podle velikosti, o který druh se jedná.
- Kromě velikosti hraje roli i umístění dutiny, larvy roháče obecného jsou v zemi mimo dutiny, ožírají trouchnivější kořeny.
- V dutinách pařezů pod úrovní země jsou larvy nosorožníků, největší trus (hodně jsou v druhotných substrátech, více než v přírodních).

Rozpoznání druhů obývajících dutinu

Páchník hnědý (*Osmoderma coriarium*)

- Trough s trusem je v dutinách kmene a silných větvích.
- Menší trus – zlatohlávci a zdobenci rodu *Gnorimus*.
- V dutinách ve stromech i silných větvích, velký trus je páchníka hnědého (*Osmoderma coriarium*) (dříve *O. eremita*) (velikost trusu až do 8 mm délka a 4 mm šířky).

Výletové otvory

Požerek tesaříka obrovského (*Cerambyx cerdo*)

- Není-li dutina, hledáme výletové otvory začínáme od osluněné strany.
- Záleží na velikosti a tvaru.
- Otvory, do kterých strčíme, nebo téměř strčíme prst jsou od velkých tesaříků, vesměs chráněných (např. tesařík obrovský v průměru cca 21 x 13 mm). (Jedinou výjimkou je tesařík piluna (*Prionus coriarius*), ale většinou jeho imágo opouští dřevo v kořenech pod úrovní země).

Výletové otvory tesaříka obrovského

Cerambyx cerdo

- Součastnou populaci tesaříka obrovského poznáte podle sypoucíh se pilin.
- Podle množství nasypáných pilin u paty stromu můžeme odhadovat velikost populace.

Foto Z. Hanč

Foto Z. Hanč

Tesařík obrovský *Cerambyx cerdo*

Tesařík obrovský (*Cerambyx cerdo*) má výletové otvory velké (21 x 13 mm), méně oválné. Ostatní druhy velkých tesaříků *Tragosoma depsarium*, tesařík drsnorohý (*Megopis scabricornis*), tesařík zavalitý (*Ergates faber*) mají výletové otvory více oválnější a většinou nejsou na dubech.

Tesařík obrovský (*Cerambyx cerdo*)

Ostatní výletové otvory

Výletový otvor krasce *Eurythyrea quercus*

- Menší otvory mohou rozlišovat na oválné a kulaté.
- Oválné - krasci a někteří tesaříci.
- Kulaté otvory vycházející z kůry - tesaříci aj.; hodně malé (1-2mm) kůrovci.
- Kulaté vycházející ze dřeva - pilořitky i někteří tesaříci, hrotaři; hodně malé (1-2mm) červotoči.
- Určení o co se konkrétně jedná závisí na velikosti výletového otvoru, dřevině a i místě. Jde o velké množství druhů, a proto je to složitější.

Určení stáří výletového otvoru

Jestliže dřevo, které prokousal vylézající brouk, je :

a) svěže hnědé, jasně svítí od okolního dřeva, výletový otvor není starší než jeden rok.

b) zašedlé jedné se již o stáří 2 – 5 let podle toho, jak je tmavé.

c) ve stejném stupni šedi jako okolní dřevo již se nedá doba identifikovat, ale je starší, (okolo 10 let i více).

Řada významných pralesních druhů žije v již rozpadajícím se dřevě

Roháček jedlový (*Ceruchus chrysomelinus*)

- Tyto druhy se většinou vyskytují na území, kde se příliš nehospodaří, zůstává zde ležící rozpadající se dřevo, v kterém se vyskytují tyto saproxylické druhy.
- jedná se o pralesní zbytky lesních porostů, nebo o rozsáhlejší parky, obory, hráze rybníků a podobně, kde jsou odpovídající biotopy.

Migrující představitelé hmyzu

Na migraci hmyzu mají velký vliv klimatické změny a v neposlední řadě i velká výměna zboží a přeprava materiálů mezi jednotlivými zeměmi. Můžeme pozorovat výskyt jednotlivých druhů z tropických oblastí v subtropích Evropy a naopak ze subtropických oblastí pronikají druhy do mírného pásma.

Kozlíček *Anoplophora glabripennis*

Tesařík *Phorocantha semicuprea*

foto E. R. Hoebeke

Smutnil višňový (*Morimus asper funereus*)

Babočka bodláková (*Vanessa atalanta*)

Závěr

Zvláště chráněné druhy hmyzu:
xylofágní hmyz:

Capnodis tenebrionis, Anthaxia hungarica, Purpuricenus kaehlerii, Cerambyx cerdo, Saperda punctata.

dendrofágní hmyz:

Eurythyrea quercus, Rosalia alpina, Purpuricenus kaehlerii, Cerambyx cerdo, Tragosoma depsarium, Megopis scabricornis, Ergates faber, Chalophora mariana.

saprofágní hmyz:

Ceruchus chrysomelinus, Elater ferrugineus, Osmodera coriarium, Gnorimus ssp., Oryctes nasicornis, Lucanus cervus, Lacon ssp. Trichius ssp., Potosia auriginosa.